

Κοινοότητες αγώνα, αλληλεγγύης και συνεργατικής δημιουργίας: απάντηση στην κρίση της «κοινωνίας της εργασίας»

του Κώστα Χαριτάκη*

Το «καθεστώς εξαίρεσης» που διαμορφώνεται στον σύγχρονο καπιταλισμό περιλαμβάνει πλέον το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας, μια ευρύτατη γκρίζα ζώνη δικαιωμάτων όπου η μισθωτή εργασία απαξιώνεται βίαια και παύει να έχει οποιαδήποτε προστασία, οι ελαστικές σχέσεις εργασίας ρευστοποιούν το σύνολο της ζωής, ενώ η ανεργία οδηγεί σε μόνιμη περιθωριοποίηση.

Έχει τελειώσει, έτσι, η παλιά εποχή ενός εργατικού κινήματος βασισμένου στη διαπραγμάτευση της τιμής μιας εργατικής δύναμης σταθερά και μακροχρόνια ενταγμένης στον παραγωγικό ιστό, αναγνωρισμένου και ενσωματωμένου ως θεσμικού παράγοντα για την ομαλή αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης και εν τέλει του ίδιου του καπιταλισμού. Αυτή είναι η βάση του πλήρους εκφυλισμού του θεσμικού γραφειοκρατικού συνδικαλισμού (ΓΣΕΕ).

Μπορεί αυτό το «τέλος» να αποτελέσει την «αρχή» για μια αναγέννηση του εργατικού κινήματος στη βάση της αυτοοργάνωσης, της άμεσης δημοκρατίας και του διαρκούς μαχητικού ανταγωνισμού με το κεφάλαιο και το κράτος; Μπορεί να είναι μια ιστορική «ευκαιρία» απεξάρτησης από όλα όσα κρατούσαν το εργατικό κίνημα εξαρτημένο και εν τέλει υποταγμένο εντός της καθεστηκυίας τάξης, υπερβαίνοντας την απλή διαμαρτυρία, τις διεκδικήσεις και διαπραγματεύσεις του «κοινωνικού συμβολαίου», δημιουργίας τώρα των δικών μας (των κάτω) «οργάνων» αγώνα, αλληλεγγύης και συνεργατικής δραστηριότητας; Αυτό είναι το ερώτημα της εποχής και όχι απλώς το πώς θα συνεχιστεί ένας

συνήθης κύκλος αγώνων με τα παλιά χαρακτηριστικά.

Γιατί τι άλλο δείχνει η κρίση, παρά ότι η κοινωνία της εργασίας, η αποικιοποίηση δηλαδή όλης της ζωής από τις δυνάμεις της οικονομίας (την εκμετάλλευση, το εμπόρευμα και το χρήμα), δεν αποτελεί βιώσιμη (πόσο μάλλον δημιουργική) συνθήκη για την πλειοψηφία του κόσμου;

Έχουμε φτάσει πλέον στην «καρδιά» του προβλήματος. Η μισθωτή εργασία, αλλά και γενικότερα η εργασία για αλλότριους παραγωγικούς σκοπούς, που σήμερα δείχνει όλο και πιο καθαρά την ουσία της ως δουλεία, είναι το έδαφος όπου ανθίζουν όλα τα σημερινά δεινά της φτώχειας, της υποβάθμισης της ζωής σε «γυμνή» επιβίωση, της ερήμωσης των κοινωνικών σχέσεων και της καταστροφής του περιβάλλοντος.

Είναι, επομένως, αδήριτη ανάγκη να αναμετρηθούμε ατομικά και συλλογικά με ορισμένα κομβικά βασανιστικά ερωτήματα που αναδύονται τόσο από την κρίση του παραδοσιακού συνδικαλισμού όσο και από τις δυνατότητες και τα όρια των νέων αγώνων και δομών βάσης που αναδύθηκαν αυτή την περίοδο.

Τι θα αντικαταστήσει τη «μισθωτή εργασία» που πετιέται διαρκώς στο δρόμο; Μια νεοφεουδαρχία εργαζομένων, με όρους προσωπικής εξάρτησης στα νέα κατανεμημένα δίκτυα της εργασίας; Ή η κοινωνικά χρήσιμη, αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία;

Θα εξακολουθήσουμε να διεκδικούμε το «δικαίωμα» στην εργασία-εκμετάλλευση και την ανέφικτη πλέον «πλήρη (μισθωτή) απασχόληση» ή θα θέσουμε στο κέντρο της σκέψης και της δράσης μας την απελευθέρωση από την εργασία, το πράττειν, την ελεύθερη δημιουργική δραστηριότητα που μπορεί να καλύπτει κοινωνικές και ατομικές ανάγκες και επιθυμίες;

Θα εξακολουθήσουμε να ανταγωνιζόμαστε (με όλο και περισσότερη βαρβαρότητα) για τις λιγοστές «θέσεις εργασίας» που θα μας παρέχει το κράτος και το κεφάλαιο ή θα προχωρήσουμε στη

δημιουργική οριζόντια συνεργασία και στο συντονισμό βάσης συνεργατικών εγχειρημάτων;

Θα εξακολουθήσουμε να επαφίουμε τις ελπίδες μας για βιώσιμη ζωή στην «ανάπτυξη», στην υπόσχεση της διαρκούς μεγέθυνσης-καταναλωτικής αφθονίας, ή θα δώσουμε έναν άλλο χαρακτήρα στην οικονομία, απο-αποικιοποιώντας τη ζωή από την κυριαρχία της, αποκλιμακώνοντάς την στις διαστάσεις των πραγματικών κοινωνικών αναγκών, φέρνοντάς την στα μέτρα της εγγύτητας και της αυτάρκειας των κοινοτήτων και τοποθετώντας στη θέση του απρόσωπου και ποσοτικού ΑΕΠ την ποιότητα ζωής και περιβάλλοντος;

Και, τέλος, τι θα αντικαταστήσει τα εκφυλισμένα και αποσαθρωμένα παραδοσιακά εργατικά κινήματα;

Ένα δίκτυο ομάδων πίεσης και ανταγωνιστικής ατομικής συναλλαγής; Ή κοινότητες αγώνα, αλληλεγγύης και συνεργατικής δημιουργίας; Θα εξακολουθήσουμε να δρούμε μέσα από ιεραρχικές και γραφειοκρατικές οργανώσεις-μεσάζοντες των αναγκών μας και διαχειριστές των σχέσεών μας ή θα δημιουργήσουμε νέου τύπου κοινωνικοπολιτικά μορφώματα-συλλογικότητες που πριν απ' όλα στο ίδιο το εσωτερικό τους και στις σχέσεις τους με τους άλλους θα δημιουργούν απελευθερωμένες κοινωνικές σχέσεις;

Το νέο κοινωνικό υποκείμενο της νομαδικής, ρευστής, ευέλικτης και ανασφαλούς εργασίας/ανεργίας, που είναι ο πρωταγωνιστής των σύγχρονων εξεγέρσεων (Δεκέμβρης 2008, πλατείες, μαχητικές απεργίες αλλά και όποιων κοινωνικών αγώνων πήραν μαζικό και μαχητικό χαρακτήρα και ξέφυγαν από την εθιμοτυπία) και των αυτοοργανωμένων αγώνων και δομών, έχει ανοίξει ένα δρόμο. Το ζήτημα, ωστόσο, του πώς θα ξεπεραστεί η μερικότητα και αποσπασματικότητα, προς μια συνολικοποίηση της κοινωνικής δυναμικής που εκφράζει αυτό το υποκείμενο, παραμένει ανοικτό και δύσκολο μέσα σε συνθήκες γενικευμένου κοινωνικού κατακερματισμού.

Η «κοινωνικοποίηση» του εργατικού κινήματος, πέρα από μια

στενή και στρεβλή «ταξικότητα», αλλά και από μια κομματική «πολιτικοποίηση» εκ των άνω, με πρόταγμα τα προβλήματα, τις ανάγκες, τη ζωή και τη χειραφέτηση της κοινωνίας, και όχι απλώς τα άμεσα στενά εργατικά συμφέροντα που καταλήγουν στο «δουλειά να 'ναι κι ό,τι να 'ναι», χωρίς να υπολογίζουν την κοινωνική χρησιμότητα και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις (όπως, για παράδειγμα, στη Χαλκιδική όπου το «άμεσο ταξικό συμφέρον» οδηγεί εργάτες να υποστηρίζουν μια καταστροφική για τις κοινότητες και το περιβάλλον επένδυση στο όνομα του ότι δίνει δουλειά...), είναι κρίσιμος όρος αυτής της διαδικασίας.

Η συνεύρεση των διαφορετικών τμημάτων της ρευστής και περιπλανώμενης εργασίας-ανεργίας δεν μπορεί να γίνει με μόνιμα και μακροπρόθεσμα χαρακτηριστικά στους χώρους εργασίας, όπου οι ατομικές σχέσεις εργασίας, οι διαφορετικοί και εξατομικευμένοι όροι και ρυθμοί εντείνουν την απομόνωση, τον κατακερματισμό και τον ανταγωνισμό (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν παραμένει απαραίτητη και κρίσιμη η προσπάθεια για αμεσοδημοκρατική αυτοοργάνωση στο χώρο δουλειάς, για επιτροπές και σωματεία βάσης).

Χρειαζόμαστε δομές που θα μπορούν να διαπερνούν τα σύνορα των επαγγελματιών, των ειδικοτήτων και του καταμερισμού της καπιταλιστικής οικονομίας (όπως έχει γίνει, για παράδειγμα, σε καταλήψεις, στέκια και λαϊκές συνελεύσεις).

Και που θα συνενώνουν σε κοινές δράσεις και μέτωπα πολύμορφες συλλογικότητες και ατομικότητες από διάφορα κινήματα και πολιτικές διαδρομές (όπως γίνεται, για παράδειγμα, στο μέτωπο της υπεράσπισης της κυριακάτικης αργίας όπου δρουν από κοινού σωματεία, πρωτοβουλίες γειτονιάς, κινήσεις πόλης, συνεργατικά εγχειρήματα).

Η διαμόρφωση κοινοτήτων αγώνα, αλληλεγγύης και συνεργατικής δημιουργίας, χώρων που δημιουργούν την άμεση πρακτική δυνατότητα να κόψουμε τους δεσμούς εξάρτησης από το κράτος και το κεφάλαιο, με την αυτοθέσμιση νέων κοινωνικών δεσμών ώστε να

μπορέσουμε, εδώ και τώρα, να ζήσουμε χωρίς κυριαρχικές και εκμεταλλευτικές σχέσεις, είναι το αναγκαίο βήμα για μια χειραφετική πορεία. Το παράδειγμα της ΒΙΟΜΕ είναι χαρακτηριστικό σε αυτή την κατεύθυνση: δεν είναι μόνο ένα διαφορετικό παραγωγικό εγχείρημα, αλλά μια κοινότητα αγώνα και αλληλεγγύης που υφαίνει κοινωνικούς δεσμούς.

Οι εργαζόμενοι της συνεργατικής και αλληλέγγυας οικονομίας δεν θέλουμε να είμαστε η αρνητική επιβεβαίωση του κεφαλαίου (τα «θύματα» που δεν τα καταφέρνουν), αλλά η θετική επιβεβαίωση της συνεργατικής ισχύος και κοινωνικής δημιουργικότητας («εμείς μπορούμε!»). Έχοντας συνείδηση ότι δεν λύνουμε απλώς το βιοποριστικό μας πρόβλημα, αλλά ότι συνδημιουργούμε μια δεξαμενή κοινών εμπειριών, σχέσεων, τακτικών, γνώσεων, τεχνικών, ελεύθερα διαθέσιμων προς όλους, μια κοινή βάση στήριξης για ολόκληρη την κοινωνία. Όσο περισσότερο εμπλουτίσουμε αυτή τη δεξαμενή, τόσο πιο έτοιμοι θα είμαστε να απεξαρτηθούμε από το κεφάλαιο και το κράτος και να ενισχύσουμε υλικά την τάση για αλλαγή της κοινωνίας.

***Μέλος της Σ.Ε.ΒΙΟΜΕ**